

İlkokul 4. Sınıf Türkçe Dersi 2019-2024 Öğretim Programlarının ve Ders Kitaplarının Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri Açısından İncelenmesi

Sena ÖLÇER*
Mustafa Kemal ÖZTÜRK**

Öz

Bu araştırma, 2019 ve 2024 yıllarındaki ilkökul Türkçe dersi öğretim programları ve ders kitaplarının sürdürülebilir kalkınma hedefleri (SKH) açısından incelemeyi amaçlamıştır. Öğretim programları ve ders kitapları doküman analizi ile incelenmiştir. 2019 öğretim programında "Açlığa Son" ve "Sağlıklı Yaşam" gibi hedefler ön plana çıkarken, 2024 öğretim programında "Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar" ile "Sorumlu Üretim ve Tüketim" gibi çevresel hedeflere daha fazla vurgu yapılmaktadır. Ders kitapları incelendiğinde, içeriklerin konu anlatımı, soru, etkinlik ve görsel ifade biçimi aracılığıyla sürdürülebilir kalkınma hedeflerine yer verdiği tespit edilmiştir. TDK1 koduyla incelenen ders kitabında Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar hedefine daha fazla katkı sağladığı görülürken, TDK2 koduyla incelenen ders kitabında Sorumlu Üretim ve Tüketim hedefine daha geniş yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sürdürülebilir kalkınma hedefi, Türkçe dersi, öğretim programı, ders kitabı

Examination of Elementary School 4th-Grade Turkish Language Course 2019-2024 Curricula and Textbooks in terms of Sustainable Development Goals

Abstract

This study aims to examine the elementary school Turkish language course curricula and textbooks in 2019 and 2024 in terms of sustainable development goals (SDGs). Curricula and textbooks were examined through document analysis. While the 2019 curriculum emphasized goals such as "Zero Hunger" and "Good Health and Well-Being", the 2024 curriculum placed more emphasis on environmental goals such as "Sustainable Cities and Communities" and "Responsible Consumption and Production". Analyzing the textbooks, it was determined that the contents included sustainable development goals through lectures, questions, activities, and visual expressions. While the textbook analyzed with the code TDK1 contributed more to the goal of Peace, Justice, and Strong Institutions, the textbook analyzed with the code TDK2 gave more space to the goal of Responsible Consumption and Production.

Keywords: Sustainable development goal, Turkish language course, curriculum, textbook

Giriş

Sürdürülebilirlik, sosyal, çevresel ve ekonomik sistemlerin gelecekte de varlığını sürdürebilmesi için kaynakların dengeli ve verimli kullanımını savunan bir yaklaşımdır. Sürdürülebilirlik kavramı, doğanın korunmasını, toplumsal refahın artırılmasını ve ekonomik kalkınmanın sürdürülebilir olmasını amaçlamaktadır (Maria, 2015). Sürdürülebilirlik yalnızca çevreyle sınırlı kalmaz, aynı zamanda sosyal adalet ve ekonomik refahı da içeren bir süreçtir (Liu vd., 2015). Sürdürülebilirlik eğitimi, bireylerin

* Araş. Gör., Başkent Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, senaolcer@baskent.edu.tr, ORCID: orcid.org/0000-0002-4878-3150

** Doç. Dr., Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, mkozturk@hacettepe.edu.tr, ORCID: orcid.org/0000-0002-5450-8470

çevreye duyarlı, sorumlu ve bilinçli kararlar almasını sağlamak açısından büyük önem taşımaktadır (Huckle ve Sterling, 1997). Özellikle erken yaşlarda başlayan eğitim, bireylerin yaşam boyu sürdürülebilir davranışlar geliştirmelerine katkıda bulunmaktadır (Hedefalk, Almqvist ve Östman, 2014). Bu nedenle, eğitim kurumlarının sürdürülebilirlik kavramını müfredata entegre etmeleri, bireylerin çevreye duyarlı, sorumlu bireyler olarak yetişmesine katkı sağlamaktadır (Dmochowski, Garofalo, Fisher, Greene ve Gambogi, 2016; Goldman, Ayalon, Baum ve Weiss, 2018).

Ekonomik büyüme, sosyal refah ve çevresel koruma arasındaki dengeyi sağlamayı amaçlayan ve yoksulluk, eşitsizlik, iklim değişikliği ve çevresel bozulma gibi küresel sorunları çözmeyi hedefleyen Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (SKH) (Filho vd., 2019), Birleşmiş Milletler tarafından 2015 yılında kabul edilen ve 17 hedef ile 169 alt hedeften oluşan bir küresel kalkınma planıdır. SKH, sürdürülebilir kalkınma için sadece çevresel değil, aynı zamanda sosyal ve ekonomik hedeflere ulaşmayı da vurgulayarak (Fonseca, Domingues ve Dima, 2020) toplumların barışçıl, adil ve kapsayıcı olmasını sağlayarak toplumsal dönüşüm süreçlerine katkıda bulunmaktadır. Hükümetler, iş dünyası, eğitim kurumları ve bireylerin iş birliği yapması sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin başarıya ulaşmasına katkıda bulunmaktadır (Sachs vd., 2019).

Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (SKH) ile eğitim programlarının entegrasyonu, bireylerin sürdürülebilir bir gelecek için gerekli bilgi, beceri ve tutumları edinmesini sağlamak açısından kritik bir öneme sahiptir. SKH'nin 4. hedefi olan Nitelikli Eğitim ile de bu öneme değinilmiş aynı zamanda diğer hedeflere ulaşmanın temel bir yolu olarak eğitimin rolü vurgulanmıştır (Kioupi ve Voulvoulis, 2019). Bu kapsamda, sürdürülebilirlik eğitimi, öğretim programları aracılığıyla öğrencilerin çevresel ve sosyal sorumluluklarını kavramalarına yardımcı olabilecek etkili bir araç olarak öne çıkmaktadır. Sürdürülebilirlik eğitimine yönelik başarılı uygulamalar, öğrencilerin çevresel ve sosyal sorumluluklarını kavramalarına yardımcı olmaktadır (Jacobi vd., 2016). Bunun yanı sıra, sürdürülebilirlik tarımsal verimlilik, eşitlik ve sanayileşmedeki gelişimler ile doğrudan ilişkilidir ve tarımsal verimlilik için 4 ila 6 yıl, eşitlik kavramının toplumda yer alması için 6 ila 8 yıl, sanayileşmedeki verimlilik için ise 9 ila 12 yıl eğitim alınması gerekmektedir (Hopkins ve McKeown, 2002). Eğitimin en önemli unsurlarından biri de öğretim programlarıdır. Öğrencilerin mevcut ihtiyaçlarını, sorunlarını ve isteklerine göre şekillenmesi gereken öğretim programlarının (Emah, 2009) günümüz insanların ihtiyaçlarına yönelik olan 17 sürdürülebilir kalkınma hedefine hizmet etmesi beklenmektedir (Offorma ve Obiefuna, 2017). Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinin (SKH) öğretim programlarına entegrasyonu, öğrencilerin bu hedeflere yönelik farkındalığını artırarak, onları aktif bir şekilde çözüm üretmeye teşvik etmektedir.

Türkiye'deki eğitim programlarının sürdürülebilir kalkınma hedeflerine (SKH) yönelik incelemeleri, eğitim sisteminin bu küresel hedeflere ne ölçüde katkı sağladığını anlamak açısından önemli ipuçları sunmaktadır. Araştırmalar, özellikle ilköğretim düzeyinde sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin öğretim programlarına nasıl entegre edildiğini ve bu hedeflerin eğitim yoluyla nasıl desteklendiğini değerlendirmektedir. Örneğin, 2018 yılında yapılan bir çalışma, Türkiye'de sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin eğitim araştırmalarında sosyo-politik önceliklere göre şekillendiğini ve çevrecilik, insan hakları ve barış eğitimi gibi temaların öne çıktığını göstermektedir (Öztürk, 2018). Yüzbaşıoğlu ve Kurnaz (2022) fen bilgisi öğretim programını sürdürülebilir kalkınma hedefleri açısından incelediği çalışmada, Türkiye'deki fen bilgisi öğretim programının bu hedeflere sınırlı ölçüde yer verdiğini ortaya koymuştur. Çalışmaya göre, 302 kazanımdan sadece 58'i SKH'yle ilişkilendirilmiştir. Elde edilen bulgu, SKH'nin müfredata tam olarak entegre edilmediğini ve müfredatın yeniden yapılandırılması gerektiğini göstermektedir.

Türkçe öğretim programı, sadece dil öğretiminin ötesine geçerek sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin öğretilmesi için önemli bir araçtır. Program, öğrencilere dil becerileri kazandırmanın yanı sıra, onların toplumsal sorumluluk ve çevre bilinci kavramlarını anlamalarını hedeflemektedir (Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], 2024). Öğrenciler, dil eğitimi sırasında sürdürülebilir kalkınma hedeflerine yönelik bilinç kazanırken, bu hedeflerin sosyal ve çevresel boyutlarını anlamaya başlamaktadır. Bu nedenle, Türkçe öğretim programının sürdürülebilir kalkınma hedefleri ile uyumlu olarak yapılandırılması, öğrencilerin çevresel sorunlara duyarlılık kazanmasını sağlamakta ve onları sorumlu bireyler olarak yetiştirmektedir. Bu süreçte, dil öğretiminin toplumsal ve çevresel sorumluluklarla entegre edilmesi, öğrencilerin eleştirel düşünme ve problem çözme yeteneklerini güçlendirmektedir.

İlkokul 4. Sınıf Türkçe Dersi 2019-2024 Öğretim Programlarının ve Ders Kitaplarının Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri Açısından İncelenmesi

Bu araştırmanın amacı, 2019 ve 2024 yıllarında uygulamaya konulan ilkökul Türkçe öğretim programlarındaki temaların ve mevcut 4. sınıf Türkçe ders kitaplarını sürdürülebilir kalkınma hedefleri açısından karşılaştırmalı olarak incelemektir. Sürdürülebilir kalkınma hedefleri, bireylerin toplumsal sorumluluklarını kavramaları, çevresel bilinç geliştirmeleri ve sosyal adaleti teşvik etmeleri açısından eğitim sistemlerine entegre edilmesi gereken kritik unsurlardır. İlkokul, bireylerin temel değerler, davranışlar ve bakış açılarını kazandıkları bir dönemdir. Bu bağlamda, sürdürülebilirlik kavramlarının küçük yaşlarda öğrencilere kazandırılması, gelecek nesillerin çevreye duyarlı, sorumluluk sahibi ve bilinçli bireyler olarak yetişmeleri açısından kritik öneme sahiptir. Sosyo-bilimsel konuları ele almaları nedeniyle ilkökul fen bilimleri (Ateş, 2019), hayat bilgisi ve sosyal bilgiler (Kaya ve Tomal, 2011) gibi derslerde sürdürülebilirlik kavramlarına ilişkin çalışmalar yapılmıştır. Sürdürülebilirlik kavramları kapsamında incelenmesi gereken bir diğer ders ise Türkçe dersi. Türkçe dersi, ilkökul eğitiminde öğrencilere yalnızca dil becerileri kazandırmanın ötesinde, onların toplumsal sorumluluk, çevre bilinci ve sürdürülebilirlik kavramlarını anlamalarına yönelik amaçları bulunmaktadır (MEB, 2024). Dil, bireylerin düşüncelerini ifade etme, sorunları anlama ve çözüm yolları geliştirme kapasitesinin temel aracıdır. Bu nedenle, Türkçe öğretim programı, öğrencilerin sürdürülebilir kalkınma hedefleriyle ilgili farkındalık kazanmalarını ve bu hedeflere yönelik düşüncelerini dile getirme becerilerini geliştirecek bir araç olarak kullanılabilir. Ayrıca, Türkçe dersleri sayesinde öğrenciler, çevresel ve toplumsal sorunlarla ilgili eleştirel düşünme ve problem çözme yeteneklerini güçlendirebilirler. Programın sürdürülebilir kalkınma hedefleriyle uyumlu olarak yapılandırılması, öğrencilere çevresel sorunlar hakkında bilinç kazandırırken, dil becerilerini de bu hedefler doğrultusunda kullanmalarını sağlayabilir. Bu araştırma, 2019 ve 2024 Türkçe öğretim programlarının sürdürülebilir kalkınma hedefleri açısından incelendiği ilk araştırmalardan biridir. Programlar arasındaki farklılıkların bu hedeflerin öğretim süreçlerine nasıl entegre edildiğini ve öğrencilerin bu hedefler doğrultusunda ne gibi kazanımlar elde ettiklerini değerlendirmek, gelecekteki eğitim politikalarına ışık tutacaktır. Bunun yanı sıra, araştırma kapsamında yalnızca ilkökul 4. Sınıf Türkçe ders kitaplarının incelenmesinin nedeni, birden fazla faktöre dayanmaktadır. İlk olarak, 4. sınıf ilkökulun son yılı olması nedeniyle öğrencilerin üst öğrenim kademelerine geçişe hazırlanırken temel bilgi, beceri ve değerlerin pekiştirildiği kritik bir aşamayı temsil etmektedir. Ayrıca, Maarif Programı'na kademeli geçiş sürecinde ilkökul 2, 3 ve 4. kademeleri için henüz ders kitabı bulunmamaktadır. İlkokul düzeyinde önceki öğretim programına göre en uzun süre okutulacak olan sınıfın 4. sınıf olması da bu sınıf düzeyini incelemeyi daha anlamlı ve gerekli kılmaktadır. Bu nedenler, araştırmanın sınırlarının net bir şekilde belirlenmesini sağlarken, derinlemesine bir inceleme yapılmasına da olanak tanımaktadır. Bu kapsamda araştırma soruları şu şekildedir:

1. 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı ve 2024 Maarif Modelinde yer alan temalarda sürdürülebilir kalkınma hedefleri nasıl ele alınmıştır?
2. İlkokul 4. sınıf Türkçe ders kitaplarında sürdürülebilir kalkınma hedefleri nasıl ele alınmıştır?

Yöntem

Bu araştırma, nitel araştırma modeline dayanmaktadır ve araştırma kapsamında olgular hakkında bilgi sağlayan kaynakların analizine dayanan doküman incelemesi kullanılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Doküman incelemesi olgulardan elde edilen verilerin betimsel analizini yapmayı ve sentezlenen bilgiler doğrultusunda genel sonuçlara ulaşmayı hedeflemektedir. Araştırmanın verileri, Millî Eğitim Bakanlığı'nın 2019 ve 2024 İlkokul Türkçe Öğretim Programlarındaki 4. sınıf temaları ile MEB Talim Terbiye Kurulu tarafından 2023-2024 eğitim öğretim yılında ilkökul 4. sınıf Türkçe dersinde okutulması önerilen iki farklı Türkçe ders kitabına dayanmaktadır. Bu kitaplara ilişkin bilgiler ve araştırmada kullanılacak kodlar Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1.

Çalışma Grubunun Özellikleri

Kitabın Kodu	Kitabın Adı	Yayınevi Türü	Kabul Bilgisi
TDK1	Türkçe 4. Sınıf	Özel Yayınevi	Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulunun 09.05.2022 tarih ve 36 sayılı kurul (ekli listenin 9. sırasında) kararı ile 2023-2024 öğretim yılından itibaren 5 (beş) yıl süre ile Ders Kitabı olarak kabul edilmiştir.
TDK2	İlkokul Türkçe 4. Sınıf Ders Kitabı	Millî Eğitim Bakanlığı	Millî Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulunun 09.05.2022 gün ve 36 sayılı kararı ile ders kitabı olarak kabul edilmiştir.

Tablo 1’de de belirttiği gibi 2024-2025 eğitim yılında Türkiye’deki 4. sınıf Türkçe derslerinde biri özel biri devlet olmak üzere iki farklı ders kitabı okutulmaktadır. Araştırma kapsamında Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından belirlenen iki adet 4. sınıf Türkçe ders kitabı çalışma grubuna dahil edilmiştir.

Verilerin Analizi

Araştırmanın analizinde elde edilen verilerin belirlenen temalar çerçevesinde incelendiği betimsel analiz yöntemi (Yıldırım ve Şimşek, 2008) kullanılmıştır. 2019 ve 2024 Türkçe dersi öğretim programı ve 2024-2025 eğitim öğretim yılında okullarda okutulması önerilen ders kitapları 17 sürdürülebilir kalkınma hedefi kapsamında MAXQDA24 programı aracılığıyla analiz edilmiştir. 2024-2025 eğitim öğretim yılı itibarıyla ilkökul 1. sınıflar 2024 İlkokul Türkçe Dersi Öğretim Programı: Türkiye Yüzyılı Maarif Modeline temel alınarak diğer kademeler ise 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı temel alınarak yürütülmektedir. İlkokul Türkçe dersindeki bütün kazanımlar/öğrenme çıktıları dinleme/izleme, okuma, anlama ve yazma öğrenme alanları ile ilişkili olduğundan kazanımların/öğrenme çıktılarının SKH kapsamında analizi mümkün olmamıştır.

Araştırmanın geçerlilik ve güvenilirliği için birtakım tedbirler alınmıştır. Bulgular kısmında yer alan örnek ifadeler ve uzman görüşleri ile araştırmanın inandırıcılığı desteklenirken, araştırmanın ayrıntılı ve anlaşılır raporlanması araştırmanın aktarılabilirliğini desteklemiştir. Araştırmanın teyit edilebilirliği için araştırmacı notları başka araştırmacıların kontrol edebilmesi için saklanmaktadır.

Araştırma ve Yayın Etiği

Bu çalışmada “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir.

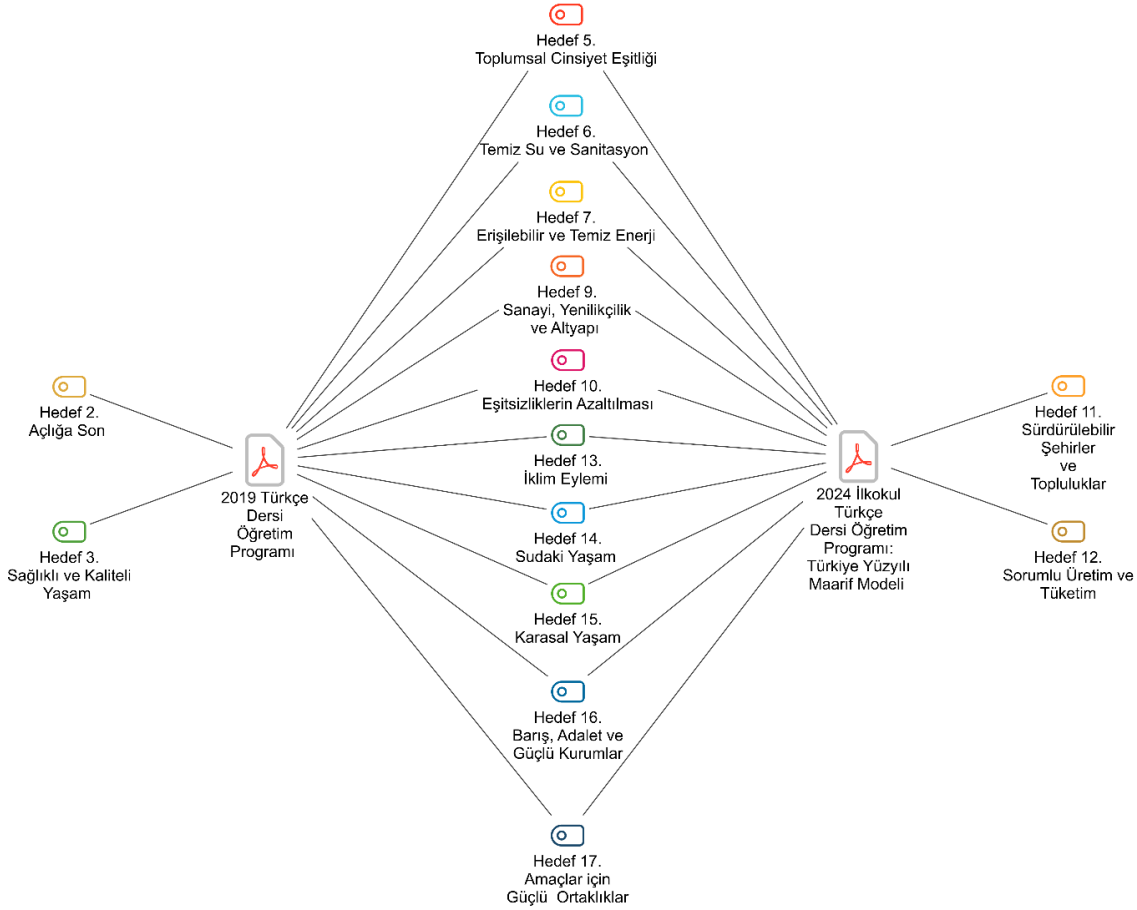
Bulgular

Bulgular kapsamında öncelikle 2019 yılı Türkçe dersi öğretim programında yer alan kazanımların ve 2024 yılı Türkçe dersi öğretim programında yer alan öğrenme çıktılarının sürdürülebilir kalkınma hedefleri kapsamında incelenmiş, ardından MEB Talim ve Terbiye Kurulu tarafından okullarda okutulması önerilen iki ders kitabında yer alan ifadeler SKH kapsamında analiz edilmiştir.

2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı ve 2024 İlkokul Türkçe Dersi Öğretim Programı: Türkiye Yüzyılı Maarif Modelinde Yer Alan Temalarının SKH Açısından İncelenmesine Yönelik Bulgular

Her iki program içerdiği temalara yönelik SKH açısından analiz edilmiştir. Her iki öğretim programında yer alan temaların sürdürülebilir kalkınma hedefleriyle ilişkisi karşılaştırmalı olarak Şekil 1’de yer almaktadır.

İlkokul 4. Sınıf Türkçe Dersi 2019-2024 Öğretim Programlarının ve Ders Kitaplarının Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri Açısından İncelenmesi

Şekil 1. 2019 ve 2024 Türkçe Dersi Öğretim Programlarında Yer Alan Temalarının SKH Açısından İncelenmesi

Şekil 1'e göre 2019 ve 2024 Türkçe dersi öğretim programında da Hedef 5, 6, 7, 9, 10, 13, 14, 15, 16 ve 17'ye yönelik temalara yer verilmiştir. 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programında farklı olarak "Açlığa Son" ile "Sağlıklı ve Kaliteli Yaşam" hedeflerine yer verilirken, 2024 İlkokul Türkçe Dersi Öğretim Programında farklı olarak "Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar" ile "Sorumlu Üretim ve Tüketim" hedeflerine değinilmiştir. Bu durumda iki öğretim programında da 17 sürdürülebilir kalkınma hedefinin 12'sine vurgu yapıldığı tespit edilmiştir. Öğretim programlarında sürdürülebilir kalkınma hedeflerine işaret eden temalardan birkaçı Tablo 2'de sunulmaktadır.

Tablo 2.

2019 ve 2024 Türkçe Dersi Öğretim Programlarında Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine İşaret Eden Örnek Temalar

Öğretim Programı	Tema ve Açıklaması	İlişkili Olabilecek Sürdürülebilir Kalkınma Hedefi
2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı	Sağlık ve Spor: "adil oyun, beden eğitimi, beden sağlığı, beslenme, centilmenlik, dengeli beslenme, hareketlilik, hastalıklardan korunma, ilaç kullanımı, ilk yardım, öz bakım, ruh sağlığı, sağlıklı beslenme, sağlıklı yaşam, spor kültürü, sportmenlik, temizlik, uyku vb." (MEB, 2019, s. 16)	Hedef 2. Açlığa Son Hedef 3. Sağlıklı ve Kaliteli Yaşam

	<p>Birey ve Toplum: <i>“ana dili, adalet, barış, bireysel farklılıklar, çok dillilik, çok kültürlülük, dayanışma, devlet, dezavantajlı gruplar, empati, eşitlik, farklılıklara saygı, gurbet, haram, hayat becerileri, helal, hukuk, hükümet, iktidar, kardeşlik, kent kültürü, komşuluk ilişkileri, kul hakkı, kültürel farklılıklar, küreselleşme, medeniyet, meslekler, misafirperverlik, selamlaşma, siyaset, sosyal içerme, sosyokültürel farkındalık, toplumsal kurallar, vatandaşlık, zaman yönetimi vb.”</i> (MEB, 2019, s. 15)</p>	<p>Hedef 5. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Hedef 10. Eşitsizliklerin Azaltılması Hedef 16. Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar Hedef 17. Amaçlar için Ortaklıklar</p>
	<p>Bilim ve Teknoloji: <i>“bilim insanları, bilim okuryazarlığı, bilişim okuryazarlığı, etik, girişimcilik, haberleşme, hayal gücü, iletişim, keşif ve icatlar, matematik okuryazarlığı, merak duygusu, olay, olgu, patent, sosyal medya, tasarım, teknoloji, telif, ulaşım, yenilikçilik vb.”</i> (MEB, 2019, s. 16)</p>	<p>Hedef 9. Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı</p>
	<p>Doğa ve Evren: <i>“bitkiler, canlılar, çevre, çevrenin korunması, doğa, doğa olayları, doğal afetler, dünya, evren, gece, gezegenler, gündüz, hayvanlar, iklim, kar, manzaralar, mevsimler, renkler, uzay, yağmur, yeryüzü, yıldızlar, zaman bilinci vb.”</i> (MEB, 2019, s. 16)</p>	<p>Hedef 6. Temiz Su ve Sanitasyon, Hedef 7. Erişilebilir ve Temiz Enerji Hedef 13. İklim Eylemi Hedef 14. Sudaki Yaşam Hedef 15. Karasal Yaşam</p>
	<p>Atatürk ve Çocuk: <i>“Bu temada Gazi Mustafa Kemal Atatürk, millî egemenlik, millî irade, millî kimlik, Millî Mücadele, kahramanlık, cesaret, fedakârlık, gazilik, şehitlik, vatanseverlik vb. tema içeriğine uygun dört okuma ve bir dinleme metni işlenirken dinleme/izleme, konuşma, okuma, yazma becerilerine ilişkin belirlenen öğrenme çıktılarına ulaşmak amaçlanır.”</i> (MEB, 2024, s. 75)</p>	<p>Hedef 16. Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar</p>
2024 İlkokul Türkçe Dersi Öğretim Programı: Yüzyılı Maarif Modelinde	<p>Doğada Neler Oluyor? <i>“Bu temada doğa, çevre, doğal kaynakları tasarruflu kullanma vb. tema içeriğine uygun dört okuma ve bir dinleme metni işlenirken dinleme/izleme, konuşma, okuma, yazma becerilerine ilişkin belirlenen öğrenme çıktılarına ulaşmak amaçlanır.”</i> (MEB, 2024, s. 81)</p>	<p>Hedef 6. Temiz Su ve Sanitasyon Hedef 7. Erişilebilir ve Temiz Enerji Hedef 12. Sorumlu Üretim ve Tüketim Hedef 13. İklim Eylemi Hedef 14. Sudaki Yaşam Hedef 15. Karasal Yaşam</p>
	<p>Değerlerimizle Yaşıyoruz: <i>“Bu temada erdemler ve nezaket kuralları vb. tema içeriğine uygun dört okuma ve bir dinleme metni işlenirken dinleme/izleme, okuma, konuşma, yazma becerilerine ilişkin belirlenen öğrenme çıktılarına ulaşmak amaçlanır.”</i> (MEB, 2024, s. 112)</p>	<p>Hedef 5. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Hedef 10. Eşitsizliklerin Azaltılması Hedef 16. Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar</p>
	<p>Bilim Yolculuğu: <i>“Bu temada bilim ve teknoloji vb. tema içeriğine uygun dört okuma ve bir dinleme metni işlenirken dinleme/izleme, konuşma, okuma, yazma becerilerine ilişkin belirlenen öğrenme çıktılarına ulaşmak amaçlanır.”</i> (MEB, 2024, s. 140)</p>	<p>Hedef 9. Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı</p>

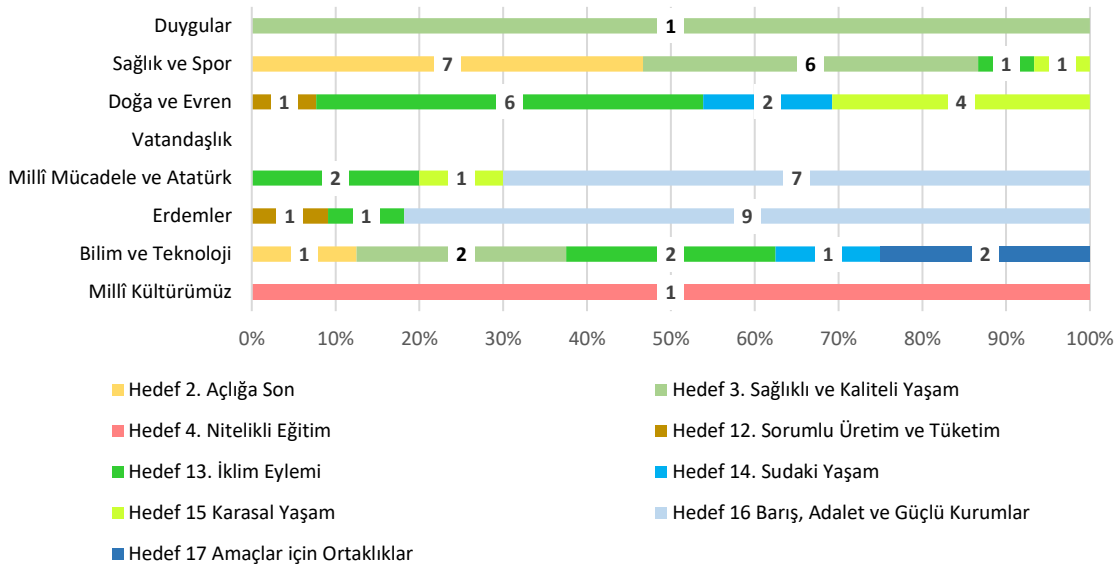
Tablo 2’de yer alan 2019 Türkçe dersi öğretim programı tema örneklerine göre “Sağlık ve Spor” ünitesi Hedef 2 ve 3’e, “Birey ve Toplum” ünitesi Hedef 5, 10, 16 ve 17’ye, “Bilim ve Teknoloji” ünitesi Hedef 9’a ve “Doğa ve Evren” ünitesi Hedef 6, 7, 13, 14 ve 15’e işaret etmektedir. 2019 programında

İlkokul 4. Sınıf Türkçe Dersi 2019-2024 Öğretim Programlarının ve Ders Kitaplarının Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri Açısından İncelenmesi

yer alan “Doğa ve Evren” ünitesi 2024 öğretim programında “Doğada Neler Oluyor?” temasıyla ele alınmış ve 2019 öğretim programından farklı olarak doğal kaynakların tasarruflu kullanılmasına vurgu yaparak Hedef 12 Sorumlu Üretim ve Tüketimi desteklemiştir. Bunun yanı sıra, 2024 Türkçe dersi öğretim programında “Atatürk ve Çocuk” ünitesi ile Hedef 16’ya, “Değerlerimizle Yaşıyoruz” temasında Hedef 5, 10 ve 16’ya, son olarak “Bilime Yolculuk” temasındaki açıklamalarla Hedef 9’a değinildiği tespit edilmiştir.

TDK1’e Yönelik Bulgular

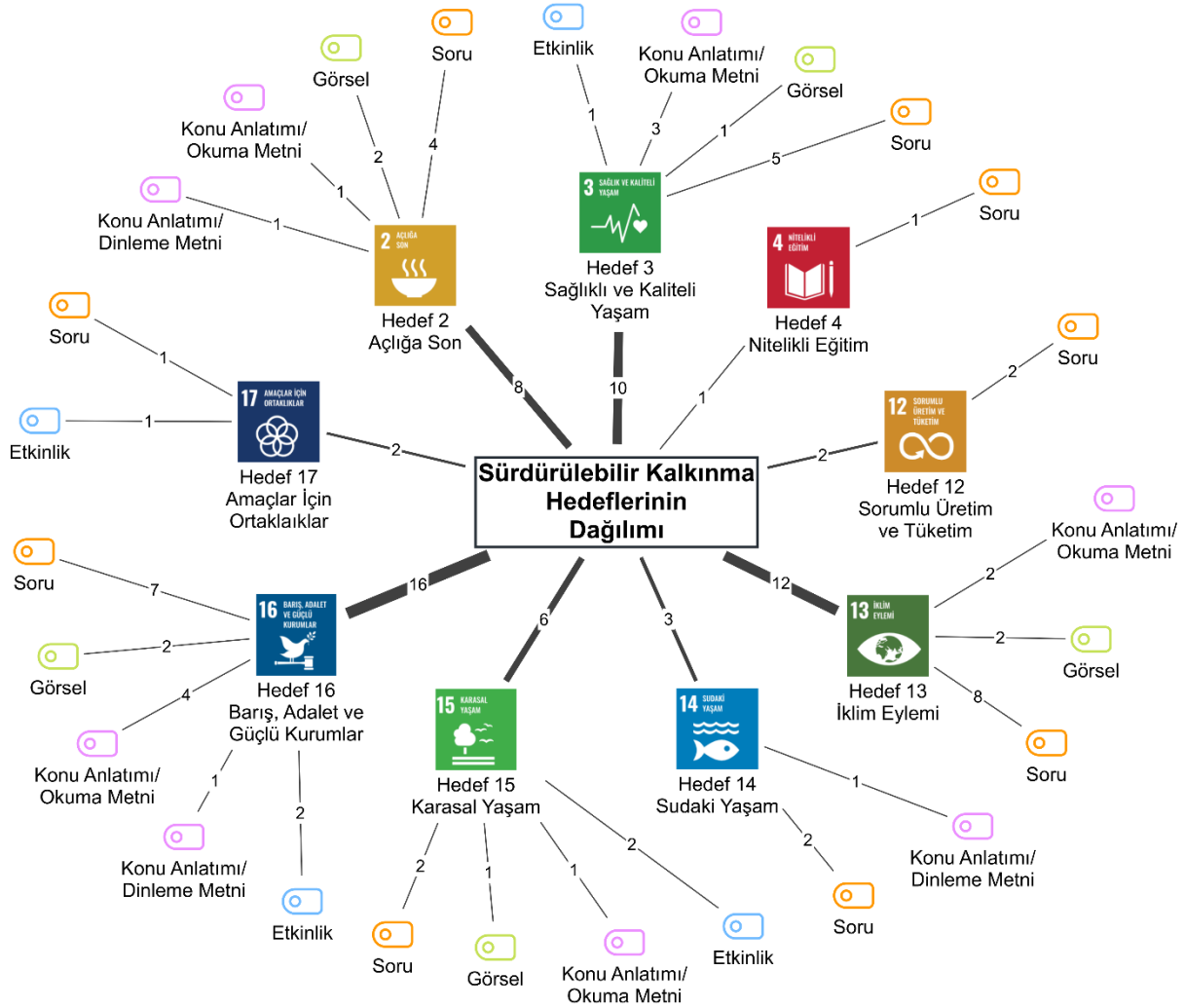
Araştırma kapsamında TDK1 17 sürdürülebilir kalkınma hedefi kapsamında analiz edilmiştir. Öncelikle, kitaptaki ünitelerin sürdürülebilir kalkınma hedeflerine yönelik dağılımları incelenmiş olup ardından her üniteye konu anlatımı, soru, etkinlik ve görsel gibi alanlardaki kullanım dağılımları incelenmiştir. TDK1’de yer alan ünitelerin 17 sürdürülebilir kalkınma hedefine yönelik dağılımları Şekil 2’de yer almaktadır.

Şekil 2. TDK1’deki Ünitelerin Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine İlişkin Dağılımları

Şekil 2’ye göre Vatandaşlık ünitesi hariç diğer bütün ünitelerde en az bir sürdürülebilir kalkınma hedefine vurgu yapılmıştır. TDK1’de yer alan üniteler kapsamında Hedef 2 Açlığa Son, Hedef 3 Sağlıklı ve Kaliteli Yaşam, Hedef 4 Nitelikli Eğitim, Hedef 12 Sorumlu Üretim ve Tüketim, Hedef 13 İklim Eylemi, Hedef 14 Sudaki Yaşam, Hedef 15 Karasal Yaşam, Hedef 16 Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar ve Hedef 17 Amaçlar için Ortaklıklar hedeflerine vurgu yapılırken diğer 8 hedefe vurgu yapılmamıştır. En çok vurgu yapılan sürdürülebilir kalkınma hedefi Hedef 16. Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlardır. Duygular ünitesinde sadece Hedef 3 Sağlıklı ve Kaliteli Yaşama değinilirken, Millî Kültürümüz ünitesinde yalnızca Hedef 4 Nitelikli Eğitimin altı çizilmiştir. Sağlık ve Spor ünitesindeki 16 ifadede sürdürülebilir kalkınma hedeflerine vurgu yapılmış ve hedeflere en çok vurgu yapılan ünite olmuştur. Bilim ve Teknoloji ünitesinde toplamda beş farklı hedefe vurgu yapılmış olması, bu ünitenin diğer üniteler arasında en fazla farklı hedefe vurgu yapan ünite olmasını sağlamıştır.

Ders kitabında sürdürülebilir kalkınma hedefleri dört farklı ifade biçimiyle ele alınmıştır: Konu anlatımı, görsel, soru, etkinlik. Konu anlatımı olarak kodlanan ifadeler kendi içinde okuma metinleri, dinleme metinleri ve izleme metinleri olarak üçe ayrılmaktadır. Soru kodunda yer alan ifadelerde ise öğrencilerden belirli yönergeler ve sorular doğrultusunda cevaba ulaşması beklenirken, etkinlik olarak kodlanan bölümlerde araştırma gibi süreç odaklı çalışmalar bulunmaktadır. Görsel kodda ise sürdürülebilir kalkınma hedefleri çizim ya da fotoğraflarla desteklenmiştir. Şekil 3’te TDK1’de sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin hangi ifade biçimiyle ele alındığı gösteren şema sunulmaktadır.

Şekil 3. TDK1’de Yer Alan İfadelerin Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri Açısından Dağılımları

Şekil 3’e göre “Sağlıklı ve Kaliteli Yaşam”, “Karasal Yaşam” ve “Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar” hedeflerine etkinlik konu anlatımı, görsel ve soru olmak üzere 4 farklı ifade biçimiyle ele alınırken “Nitelikli Eğitim” ve “Sorumlu Üretim ve Tüketim” yalnızca soru ifade biçimiyle ele alınmıştır. Bunun yanı sıra “Açlığa Son” ve “Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar” hedeflerinde konu anlatımı hem okuma metniyle hem de dinleme metni ile desteklenmiştir. Konu anlatımında en çok “Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar” hedefine, soru türünde en çok “İklim Eylemi” hedefine, etkinlik türünde en çok “Karasal Yaşam” ile “Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar” hedeflerine ve görsellerde en çok “Açlığa Son”, “İklim Eylemi” ve “Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar” hedefine vurgu yapıldığı tespit edilmiştir. Tablo 3’te, belirtilen hedeflere yönelik konu anlatımı, etkinlikler ve soru türlerine dair örnek alıntılar sunulmuştur.

Tablo 3.

TDK1’de Yer Alan Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine İlişkin Örnek İfadeler

SKH	Konu Anlatımı/Okuma Metni veya Dinleme Metni	Etkinlik	Soru
Hedef 2. Açlığa Son	“Meyve ve sebzeleri bol su ile yıkamalıyız. Terliyen su içmemeli, açıkta satılan yiyecekleri yememeliyiz.” (s. 223) – Dinleme Metni	-	“Hakkında fikir sahibi olmadığınız bir ürünü kullanmadan önce ne yaparsınız? Bu konudaki düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.” (s. 208)

İlkokul 4. Sınıf Türkçe Dersi 2019-2024 Öğretim Programlarının ve Ders Kitaplarının Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri Açısından İncelenmesi

Hedef 3. Sağlıklı ve Kaliteli Yaşam	<p>“Hasta olduğunuz zaman kendi kendinize ilaç kullanmayın. Önce hekiminize başvurun. Hekiminizin önerdiği ilaçları, belirlenen süre ve miktarda kullanın. İlacımı nasıl doğru kullanırım? İlaçları yalnızca hekiminizin gerekli görmesi durumunda ve reçeteli olarak kullanın. Hekiminize giderken kullandığınız ilaçları ve önceki tedavi bilgilerinizi yanınızda bulundurun.” (s. 84) – Okuma Metni</p>	<p>“Defterinize sağlıklı yaşamla ilgili hikâye edici bir metin yazınız. Olayları oluş sırasına göre yazmaya dikkat ediniz. Şahıs, varlık kadrosu, olay ve mekân unsurlarını kullanınız.” (s. 226)</p>	<p>“Hasta bir arkadaşınızla karşılaştığınızda ona neler önerirsiniz?” (s. 202)</p>
Hedef 4. Nitelikli Eğitim	-	-	<p>“Aşağıdaki kelimeleri anlamlarıyla eşleştiriniz. Çocukların ve gençlerin toplum yaşayışında yerlerini almaları için gerekli bilgi, beceri ve anlayışları elde etmelerine, kişiliklerini geliştirmelerine okul içinde veya dışında, doğrudan veya dolaylı yardım etme. (Eğitim)” (s. 28)</p>
Hedef 12. Sorumlu Üretim ve Tüketim	-	-	<p>“Aşağıda verilen cümlelerdeki yazım yanlışlarını belirleyip cümlelerin doğrularını boş bırakılan yerlere yazınız. Kitabını temiz kullanki kardeşinde okusun.” (S.113)</p>
Hedef 13. İklim Eylemi	<p>“Bu tür robotların zor arazi koşullarında insanların görev yükünü azaltabileceğini, bilgi kaynağı olarak hizmet edebileceğini dile getiren A.S. ‘Bu tür arazi kabiliyetine sahip robotlar, deprem gibi bir doğal afette yaralıların tespitinde mayınlı arazilerde uygun bir dedektörü taşıyarak arazinin risk haritasının çıkarılmasında kullanılabilir. Ancak bacaklı robotların tüm vaatlerinin gerçekleşmesi uzun ve sebatlı araştırma çalışmalarının yapılmasına bağlı.’ diye konuştu.” (s. 79) – Okuma Metni</p>	-	<p>“2023-2024 yıllarının ilk 6 ayında gerçekleşen yağışlar hakkında neler düşünüyorsunuz?” (s.176)</p>
Hedef 14. Sudaki Yaşam	<p>“Soyu tükenmekte olan bir kerrattaydı ve karşılaştığımız ilk anı bugün gibi anımsıyorum. Kulaçlarımı hızlandırarak peşine düşmüştüm. Yumurtalarını nereye bırakacağını ve başka kaplumbağalarla buluşup buluşmayacağını o kadar merak ediyordum ki ailemin bulunduğu kıyıda bir hayli uzaklaşmıştım...” (s. 75) – Dinleme Metni</p>	-	<p>“Aşağıda Meke Gölü’yle ilgili iki metin verilmiştir. Bu metinlerden yola çıkarak kuraklığı önlemek için neler yapılabileceğini tartışınız.” (s. 179)</p>

Hedef 15. Karasal Yaşam	<i>“Atatürk’ün ağaç ve yeşillik sevgisini yakından bilen Türk ulusu, Anıtkabir’in dört bir yanını Anadolu’da yetişen çeşitli ağaç ve yeşilliklerle donatmıştır. Hatta bütün dünya ulusları, Anıtkabir’in çevresine dikilmek üzere çeşitli fidan göndermişlerdir. Onun için Anıtkabir’in çevresindeki bu ağaç topluluğuna “Barış Parkı” denilmektedir.” (s. 128) – Okuma Metni</i>	<i>“Kuraklığın nedenleri” ile ilgili hazırlanmış olduğunuz çalışmayı arkadaşlarınıza sununuz.” (s. 174)</i>	<i>“Çevre temizliği yalnız kendimizi değil, diğer insanları da ilgilendiren bir konudur.” cümlesinde ne anlatılmak istenmiştir?” (s. 225)</i>
Hedef 16. Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar	<i>“Bir gece küçük kardeş yine bir çuval alıp ağabeyinin ambarının yolunu tutmuş. Fakat yolda ağabeyiyle karşılaşmış. Onun da sırtında bir çuval buğday varmış. İşte iki kardeş o zaman gerçeği anlamışlar. Çuvaları bırakıp birbirlerine sevgiyle sarılmışlar. Çünkü kardeşlikte en güzel şey fedakârlıkmış.” (s. 99) – Okuma Metni</i>	<i>“Saygı’ metnini sınıfta arkadaşlarınızla canlandırınız. Canlandırma yaparken aşağıda verilen hususları göz önünde bulundurunuz.” (s. 106)</i>	<i>“Aşağıdaki cümlelerde zıt anlamlısı olan kelimeleri bulunuz. Bu kelimelerin altını çiziniz. Herkes, kolaylıkla soyunu bilirdi. Kanun’dan sonra herkesin bir soyadı oldu.” (s. 117)</i>
Hedef 17. Amaçlar için Ortaklıklar	-	<i>“Aziz Sançar hakkında yaptığınız araştırmadan hareketle hazırladığınız kısa sunumu arkadaşlarınızla paylaşınız. Sunum öncesi prova yapınız.” (s. 73)</i>	<i>“Bilim insanların insanlığa katkılarını sınıf arkadaşlarınızla tartışınız. Tartışırken kendi düşüncelerinizi uygun şekilde ifade ediniz. Sizden farklı düşünen arkadaşlarınıza anlayışla yaklaşınız.” (s. 77)</i>

Tablo 3'teki verilere göre, Açılığa Son hedefi kapsamında yetersiz beslenmenin ortadan kaldırılması ve güvenilir gıdaya erişimin sağlanması alt hedeflerine vurgu yapılmaktadır. Sağlıklı ve Kaliteli Yaşam hedefinde ise bulaşıcı hastalıklarla mücadelenin güçlendirilmesini öncelikli alt hedef olarak belirlemiştir. Nitelikli Eğitim hedefi ise, okuryazarlığın artırılması konusunda önemli bir adım atmaya amaçlamaktadır. Bu hedeflerin yanı sıra, Sorumlu Üretim ve Tüketim hedefi, atık üretiminin önemli ölçüde azaltılmasını öngörmektedir. Ayrıca, İklim Eylemi hedefi kapsamında doğal afetlere karşı dayanıklılığın artırılması, iklim değişikliğiyle mücadele için bilgi ve kapasitenin geliştirilmesi gibi önemli adımlar planlanmaktadır. Çevreyle ilgili diğer hedefler arasında, Sudaki Yaşam hedefinde kıyı ve deniz alanlarının korunması ile ekosistemlerin korunması ve düzeltilmesi alt hedeflerine ve Karasal Yaşam hedefi altında ekosistemlerin korunması, ormansızlaşmanın durdurulması ile bozulmuş toprakların eski haline getirilmesi yer almaktadır. Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar hedefi ise herkese yasal kimlik kazandırılmasını ve her düzeyde duyarlı, katılımcı ve kapsayıcı karar mekanizmalarının oluşturulmasını amaçlamaktadır. Son olarak, Amaçlar için Ortaklıklar hedefi, bilim, teknoloji ve yeniliğe erişim için iş birliği ve bilgi paylaşımının güçlendirilmesini vurgulamaktadır.

Açılığa Son, İklim Eylemi, Karasal Yaşam ve Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar hedefleri görsellerle de desteklenmiştir. Şekil 4, Şekil 5 ve Şekil 6’da bu hedeflere yönelik örnek görseller yer almaktadır.

İlkokul 4. Sınıf Türkçe Dersi 2019-2024 Öğretim Programlarının ve Ders Kitaplarının Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri Açısından İncelenmesi

Şekil 4. TDK1'deki Hedef 3'e Yönelik Görsel Örneği

Şekil 5. TDK1'deki Hedef 15'e Yönelik Görsel Örneği

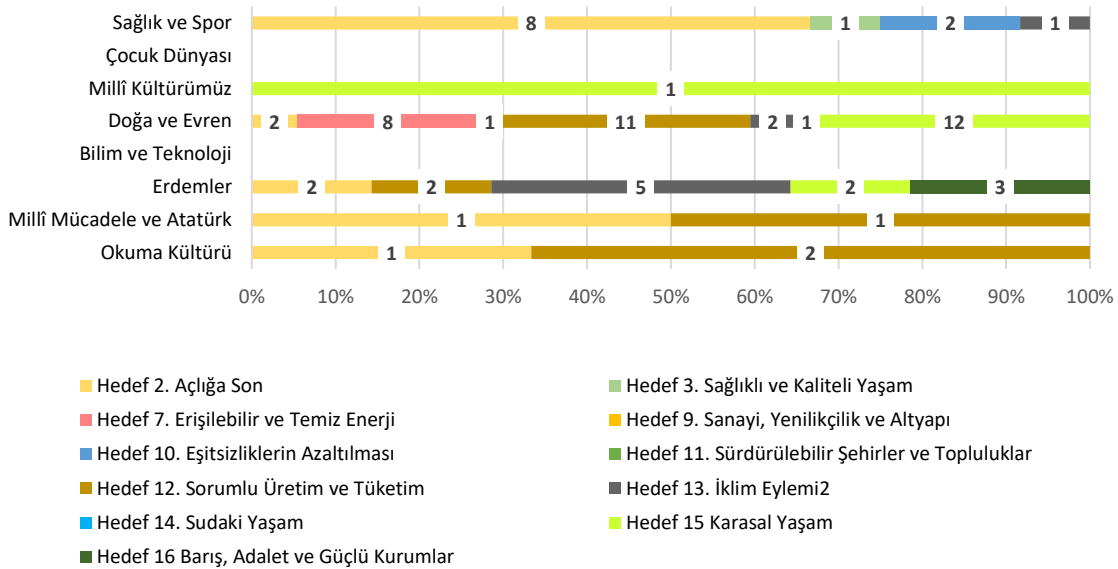

Şekil 6. TDK1'deki Hedef 16'ya Yönelik Görsel Örneği

Şekil 4'te Sağlıklı ve Kaliteli Yaşam hedefi kapsamında bulaşıcı hastalıklarla mücadele alt hedefine vurgu yapılırken Şekil 4'te Karasal Yaşam hedefi altında iklimle ilgili tehlikelere ve doğal afetlere karşı dayanıklılığın ve uyum kapasitesinin bütün ülkelerde güçlendirilmesi alt hedefine vurgu yapılmaktadır. Şekil 5'te ise Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar hedefi kapsamında her düzeyde duyarlı, kapsayıcı, katılımcı ve temsil edici karar verme mekanizmalarının oluşturulması alt hedefine değinilmiştir.

TDK2'ye Yönelik Bulgular

Araştırma kapsamında TDK2 17 sürdürülebilir kalkınma hedefi kapsamında analiz edilmiştir. Öncelikle, kitaptaki ünitelerin sürdürülebilir kalkınma hedeflerine yönelik dağılımları incelenmiş olup ardından her üniteye konu anlatımı, soru, etkinlik ve görsel gibi alanlardaki kullanım dağılımları incelenmiştir. TDK2'de yer alan ünitelerin 17 sürdürülebilir kalkınma hedefine yönelik dağılımları Şekil 7'da yer almaktadır.

Şekil 7. TDK2'deki Ünitelerin Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine İlişkin Dağılımları

Yukarıdaki görsel, TDK2'deki ünitelerin Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine ilişkin dağılımlarını göstermektedir. Şekil 7'ye göre, sürdürülebilir kalkınma hedeflerine en çok vurgu yapan ünite olan ve yedi farklı hedefe işaret eden Doğa ve Evren ünitesinde "Sorumlu Üretim ve Tüketim" ve "Karasal Yaşam" hedefleri ile ön plana çıkmaktadır. Ayrıca, beş farklı sürdürülebilir kalkınma hedefine değinilen Erdemler ünitesinde ise en çok "İklim Eylemi" hedefine vurgu yapılmaktadır. Bunun yanı sıra, Bilim ve Teknoloji ünitesi ile Çocuk Dünyası ünitesinde hiçbir sürdürülebilir kalkınma hedefine değinilmediği tespit edilmiştir.

Ders kitabındaki ünitelerin belirlenen sürdürülebilir kalkınma hedefleri kapsamında analiz edilmesinin ardından, bu hedeflerin hangi ifade türleriyle ele alındığı değerlendirilmiştir. TDK2 kapsamında konu anlatımı kodu okuma metni, izleme metni ve dinleme metni olmak üzere kendi içinde üçe ayrılmıştır. Şekil 8'de sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin görseller, sorular, etkinlikler ve konu anlatımı gibi ifade türlerine göre nasıl dağıldığı gösterilmektedir.

Şekil 8. TDK2'de Yer Alan İfadelerin Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri Açısından Dağılımları

Şekil 8 incelendiğinde sadece “Karasal Yaşam” hedefinde etkinlik, konu anlatımı, görsel ve soru olmak üzere dört farklı alanda ele alınmadığı tespit edilmiştir. TDK2’de yer alan ifadeler 17 sürdürülebilir kalkınma hedefinin 11’ine işaret etmektedir. “Açlığa Son”, “Erişilebilir ve Temiz Enerji” ile “İklim Eylemi” hedefleri üç; “Eşitsizliklerin Azaltılması”, “Sorumlu Üretim ve Tüketim” ile “Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar” hedefleri ise iki farklı ifade biçimiyle ele alınmıştır. TDK2 kapsamında en çok “Sorumlu Üretim ve Tüketim” hedefine vurgu yapılmış ve genelde görsellerle desteklenmiştir. TDK2’de soru ifade biçimiyle en çok “Açlığa Son” hedefinin desteklediği tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra, “Karasal Yaşam” ve “İklim Eylemi” hedefleri hem izleme hem de okuma metinleri ile konu anlatımı kısmında ele alınmıştır. Tablo 4’te, belirtilen hedeflere yönelik konu anlatımı, etkinlikler ve soru türlerine dair örnek alıntılar sunulmuştur.

İlkokul 4. Sınıf Türkçe Dersi 2019-2024 Öğretim Programlarının ve Ders Kitaplarının Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri Açısından İncelenmesi

Tablo 4.

TDK2’de Yer Alan Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine İlişkin Örnek İfadeler

SKH	Konu Anlatımı/Okuma Metni, Dinleme Metni veya İzleme Metni	Etkinlik	Soru
Hedef 2. Açığa Son	<i>“Tahinin içinde E vitamini vardır; saçlarınızı, cildinizi, tırnaklarınızı besler, yaralarınız çabuk iyileşir. Sonra A vitamini vardır; gözlerinize iyi gelir. B vitamini ve fosfor vardır; aklınızı çalıştırır. Protein ve kalsiyum vardır; boyunuzu uzatır, sizi güçlü yapar.” (s. 245) – Okuma Metni</i>	<i>“Günlük hayatta tükettiğiniz besinlerin vücudunuza faydalarını araştırınız. Araştırma sonuçlarını arkadaşlarınızla paylaşınız.” (s.243)</i>	<i>“Günlük hayatta tükettiğimiz besinlerin içerikleri ile ilgili nelere dikkat etmeliyiz? Düşüncelerinizi paylaşınız.” (s. 244)</i>
Hedef 3. Sağlıklı ve Kaliteli Yaşam	-	-	<i>“Gün içerisinde sağlığınıza korumak için nelere dikkat ettiğinizi örneklerle anlatınız.” (s. 230)</i>
Hedef 7. Erişilebilir ve Temiz Enerji	<i>“...Bu durumda yapılabilecek en iyi şeyin enerjiyi yenilenebilir kaynaklardan elde etmek olacağı düşünülüyor. Yani temiz enerji üretmek. Nedir bu yenilenebilir kaynaklar derseniz rüzgâr, Güneş ve su bunlardan bazıları.” (s. 162) – Okuma Metni</i>	-	<i>“Güneş enerjisinin Dünya’mıza etkileri nelerdir?” (s. 146)</i>
Hedef 9. Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı	-	<i>“İnsanlık yararına kullanılabilecek teknolojik bir alet tasarlayınız. Tasarladığınız aletin özelliklerini yazarak resmini çizin.” (s. 122)</i>	<i>“Kendinizi metindeki kahramanın yerine koyunuz. Metinde geçen teknolojik gelişmeler olmasaydı yaşayabileceğiniz zorluklar neler olurdu? Düşüncelerinizi yazınız.” (s. 123)</i>
Hedef 10. Eşitsizliklerin Azaltılması	<i>“Asansöre binerek üzerinde Braille alfabesiyle gösteren düğmeye bastım. Zemin kata geldiğimde sesli sistem beni uyardı... Önceleri hangi durağa geldiğimizi başkalarına sorardık şimdi otobüs içindeki sesli sistem bunu yapıyor. Biz de ineceğimiz yeri kolayca belirleyebiliyoruz.” (s. 120) – Dinleme Metni</i>	<i>“Özel gereksinimli bireylere yönelik ne tür spor imkânları bulunduğunu araştırınız. Araştırmanızın sonucunu arkadaşlarınızla paylaşınız.” (s. 239)</i>	-
Hedef 11. Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar	-	-	<i>“Işık kirliliği nedeniyle hayvanlar yönlerini kaybederek çeşitli sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır. Işık kirliliğini önlemek için yapılabilecekleri nezaket kurallarına uyarak arkadaşlarınızla paylaşınız.” (s. 160)</i>
Hedef 12. Sorumlu	-	-	<i>“Verilen cümlelerde yay ayraç içerisine uygun</i>

Üretim ve Tüketim			<i>noktalama işaretlerini yazınız. Anneannem() piknikten kalan bayat ekmekleri israf etmeyip onlarla bize leziz köfteler yaptı()” (s. 101)</i>
Hedef 13. İklim Eylemi	-	-	<i>“Deprem anında uzak durulması gereken alanlar nerelerdir?” (s. 88)</i>
Hedef 14. Sudaki Yaşam	-		<i>“Doğayı koruma’ konulu duygu ve düşüncelerinizi ifade eden bilgilendirici bir metin yazınız.” (s. 153)</i>
Hedef 15. Karasal Yaşam			<i>“Atmosferdeki karbondioksit miktarının artmasındaki bir diğer önemli etkense ormansızlaşma yani farklı amaçlarla ormanlardaki ağaçların kesilmesi ya da yakılmasıdır. Ormanlar yeryüzünün sıcaklığını dengeler, yağışları artırır, fotosentez yoluyla karbondioksiti dönüştürüp oksijen üretir. İşte ormanların yok edilmesiyle tüm bu olumlu etkiler tam tersine döner.” (s. 162) - Okuma Metni</i>
Hedef 16. Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar	-	-	<i>“Görseli inceleyiniz. Görseldeki koşu yarısı sizce adil midir? Sınıf arkadaşlarınızla tartıyorsunuz.” (s. 99)</i>

Tablo 4’teki alınlara göre;

- Açlığa Son hedefi kapsamında yetersiz beslenmenin ortadan kaldırılması ve güvenilir gıdaya erişim alt hedeflerine,
- Sağlıklı ve Kaliteli Yaşam hedefi kapsamında bulaşıcı ve bulaşıcı olmayan hastalıklarla mücadele alt hedeflerine,
- Erişilebilir ve Temiz Enerji hedefi kapsamında yenilenebilir enerjinin küresel payının artırılması alt hedefine,
- Sanayicilik, Yenilikçilik ve Altyapı hedefi kapsamında kapsayıcı ve sürdürülebilir sanayileşmenin desteklenmesi, araştırmanın artırılması ve sanayi teknolojilerinin iyileştirilmesi alt hedeflerine,
- Eşitsizliklerin Azaltılması hedefi kapsamında engelliliğe ya da başka bir statüye bakılmaksızın herkesin güçlendirilerek sosyal ve ekonomik olarak desteklenmesi alt hedefine,
- Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar hedefi kapsamında şehirlerin çevresel etkilerinin azaltılması alt hedeflerine,
- Sorumlu Üretim ve Tüketim hedefi kapsamında küresel kişi başı gıda atıklarının yarıya indirilmesi ve atık üretiminin önemli ölçüde azaltılması alt hedeflerine,
- İklim Eylemi hedefi kapsamında doğal afetlere karşı dayanıklılığın ve uyum kapasitesinin bütün ülkelerde güçlendirilmesi alt hedefine,
- Sudaki Yaşam hedefi kapsamında kıyı ve deniz alanlarının korunması alt hedefine,
- Karasal Yaşam hedefi kapsamında karasal ve tatlı su ekosistemlerinin korunması, ormansızlaşmanın durdurulması ve bozulmuş ormanların eski haline döndürülmesi alt hedefine,

İlkokul 4. Sınıf Türkçe Dersi 2019-2024 Öğretim Programlarının ve Ders Kitaplarının Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri Açısından İncelenmesi

- Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar hedefi kapsamında her düzeyde duyarlı, katılımcı ve kapsayıcı karar mekanizmalarının oluşturulması alt hedefine vurgu yapılmaktadır.

“Erişilebilir ve Temiz Enerji”, “Sorumlu Üretim ve Tüketim”, “İklim Eylemi” ve “Karasal Yaşam” ve “Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar” hedefleri görsellerle de desteklenmiştir. Şekil 9, Şekil 10 ve Şekil 11’de bu hedeflere yönelik örnek görseller yer almaktadır.

Şekil 9. TDK2’deki Hedef 12’ye Yönelik Görsel Örneği

Şekil 10. TDK2’deki Hedef 7’ye Yönelik Görsel Örneği

Şekil 11. TDK2’deki Hedef 15’e Yönelik Görsel Örneği

Şekil 9’da Sorumlu Üretim ve Tüketim hedefi kapsamında atık yönetimi alt hedefine vurgu yapılırken Şekil 10’da Erişilebilir ve Temiz Enerji hedefi altında yenilenebilir enerjinin küresel payının artırılması alt hedefine vurgu yapılmaktadır. Şekil 11’de ise Karasal Yaşam hedefi kapsamında ormansızlaşmanın durdurulması ve bozulmuş ormanların eski haline döndürülmesi alt hedefine değinilmiştir.

Tartışma ve Sonuç

Sürdürülebilir kalkınma eğitiminin etkin bir şekilde uygulanabilmesi için eğitim politikalarının da bu doğrultuda geliştirilmesi önemlidir (Hopkins ve McKeown, 2002). Bu nedenle, öğretim programlarının geliştirme süreçlerine SKH’leri kapsayacak şekilde dahil edilmesi, sürdürülebilir kalkınma eğitimine yönelik önemli bir adım olacaktır. Araştırma kapsamında hem 2019 hem de 2024 Türkçe dersi öğretim programının SKH’lerin belirli bir kısmını kapsadığı, ancak vurgulanan hedeflerde değişiklikler olduğu tespit edilmiştir. 2019 müfredatında "Açlığa Son" (Hedef 2) ve "Sağlıklı ve Kaliteli Yaşam" (Hedef 3) gibi hedeflere yönelik temalar öne çıkarken, 2024 müfredatı daha çok "Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar" (Hedef 11) ve "Sorumlu Üretim ve Tüketim" (Hedef 12) gibi çevre odaklı konulara ağırlık vermiştir. Bu değişiklikler, literatürde sürdürülebilir kalkınma eğitimi ile giderek daha fazla çevresel sürdürülebilirlik ve toplumsal farkındalık geliştirme üzerine odaklanıldığını belirten çalışmalara paralellik göstermektedir (Tilbury, 2011).

2019 öğretim programı “Sağlık ve Spor” teması altında dengeli beslenme, fiziksel aktivite ve hijyen gibi konuların ön plana çıktığı görülmüştür. Bu durum, sağlıklı beslenme eğitiminin çocukluk döneminde önemli bir yer tutması gerektiğini savunan ve öğrencilerin sağlık bilincini artırarak uzun vadede daha sağlıklı bireyler olmalarını destekleyen literatürle uyumludur (Story vd., 2009; Pérez-Rodrigo ve Aranceta, 2001). Öte yandan, 2024 Türkçe dersi öğretim programındaki değişiklikler ele alındığında çevreye ve sürdürülebilir yaşam biçimlerine daha fazla odaklanıldığı tespit edilmiştir. Doğal kaynakların tasarruflu kullanımı, yenilenebilir enerji kaynaklarının önemi ve sorumlu tüketim gibi konulara 2024 programında daha fazla vurgulanmıştır. 2024 Türkçe dersi öğretim programından elde edilen bulgular, çevre eğitiminin öğrencilerin çevresel duyarlılık geliştirmelerinde katkı sağlaması açısından önemli olduğunu belirten araştırmalarla da desteklenmektedir (Mochizuki ve Bryan, 2015; Palmer, 2002).

Araştırma, bazı SKH’lerin ders kitaplarında diğerlerine göre daha sık vurgulandığını, bazı hedeflerin ise sınırlı ele alındığını göstermektedir. TDK1’de “Sağlıklı ve Kaliteli Yaşam”, “İklim Eylemi” ile “Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar” hedeflerine daha sık vurgu yapılırken, TDK2’de “Açlığa Son”, “Sorumlu Üretim ve Tüketim” ile “Karasal Yaşam” hedeflerine daha çok vurgu yapılmıştır. Her iki ders kitabında da çevresel konuların ele alındığı “İklim Eylemi”, “Sudaki Yaşam” ve “Karasal Yaşam” hedeflerine, toplumsal konuları içeren “Sorumlu Üretim ve Tüketim” gibi toplumsal konuları içeren ve ekonomik konuları içeren “Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı” ile “Amaçlar için Ortaklıklar” gibi hedeflere yer verilmiştir. Ders kitaplarında sürdürülebilirliğin alt boyutları olan çevresel, toplumsal ve ekonomik

İlkokul 4. Sınıf Türkçe Dersi 2019-2024 Öğretim Programlarının ve Ders Kitaplarının Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri Açısından İncelenmesi

boyutların hepsine yer verilmesi gerektiği alanyazında belirtilmiş olup (Hopkins ve McKeown, 2002) incelenen ders kitaplarının ikisi de alanyazınla örtüşmektedir.

Mevcut araştırmanın bulguları ışığında, ilkokul 4. sınıf Türkçe dersi öğretim programlarının ve ders kitaplarının sürdürülebilir kalkınma hedefleri (SKH) ile uyumlu hale getirilmesi konusunda çeşitli çıkarımlar yapılmıştır. Araştırma bulgularına dayalı olarak gelecekteki araştırmalar için aşağıdaki öneriler sunulmuştur:

- TDK1 ve TDK2 ders kitaplarında SKH'lerin bazılarının sadece soru veya konu anlatımı gibi belirli formatlarda işlendiği tespit edilmiştir. Gelecek araştırmalarda, bu hedeflerin öğrenciler için daha etkili ve kalıcı hale gelmesi amacıyla farklı etkinlik türlerinin (proje bazlı öğrenme, saha çalışmaları, grup tartışmaları) kullanılıp kullanılmayacağını incelenebilir.
- Gelecek araştırmalar, toplumsal sürdürülebilirlik konularının nasıl daha fazla işlenebileceğini ve öğrencilerde toplumsal adalet, eşitlik gibi değerlerin nasıl güçlendirilebileceğini incelemelidir.
- Mevcut araştırma kapsamında SKH'lerin ders kitaplarındaki yeri incelenmiş fakat etkili bir şekilde uygulamaya konulup konulmadığını değerlendirilmemiştir. Gelecek araştırmalar, öğretmenlerin SKH'leri öğretim süreçlerine nasıl entegre ettiğini ve bu konudaki zorluklarını inceleyebilir. Özellikle öğretmen eğitim programlarına yönelik çalışmalar yapılabilir.
- Mevcut araştırma kapsamında Türkçe dersi öğretim programının ve ders kitaplarındaki konuların öğrenciler üzerindeki etkileri incelenmemiştir. Gelecek araştırmalarda SKH'lerin öğrencilere kazandırdığı bilgi ve farkındalık düzeyi incelenebilir.
- Araştırma, 2019 ve 2024 Türkçe dersi müfredatlarını karşılaştırmıştır. Gelecekteki çalışmalar, diğer ders müfredatları (örneğin, fen bilimleri, sosyal bilgiler) ile karşılaştırmalı analizler yaparak SKH'lerin genel eğitim sistemine ne derece entegre edildiğini inceleyebilir.

Araştırma ve Yayın Etiği

Bu çalışmada "Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi" kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan "Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler" başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir.

Yazarların Katkı Oranı

Sena Ölçer (%60), Mustafa Kemal Öztürk (%40)

Çıkar Çatışması

Yazarlar arasında herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Kaynaklar

- Ateş, H. (2019). Fen bilimleri dersi öğretim programının sürdürülebilir kalkınma eğitimi açısından analizi. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(1), 101-127.
- Dmochowski, J. E., Garofalo, D., Fisher, S., Greene, A. ve Gambogi, D. (2016). Integrating sustainability across the university curriculum. *International Journal of Sustainability in Higher Education*, 17(5), 652-670.
- Emah, E. (2009). *Curriculum Organisation of Nigeria: Curriculum theory and practice*. In *Responsive curriculum* (pp. 35-39). Abuja: Curriculum Organisation of Nigeria.
- Filho, W., Tripathi, S. K., Andrade Guerra, J. B. S. O. D., Giné-Garriga, R., Orlovic Lovren, V. ve Willats, J. (2019). Using the sustainable development goals towards a better understanding of sustainability challenges. *International Journal of Sustainable Development & World Ecology*, 26(2), 179-190. <https://doi.org/10.1080/13504509.2018.1505674>
- Fonseca, L. M., Domingues, J. P. ve Dima, A. M. (2020). Mapping the sustainable development goals relationships. *Sustainability*, 12(8), 3359. <https://doi.org/10.3390/su12083359>

- Goldman, D., Ayalon, O., Baum, D. ve Weiss, B. (2018). Influence of 'green school certification' on students' environmental literacy and adoption of sustainable practice by schools. *Journal of Cleaner Production*, 183, 1300-1313. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2018.02.176>
- Hedefalk, M., Almqvist, J. ve Östman, L. (2014). Education for sustainable development in early childhood education: a review of the research literature. *Environmental Education Research*, 21(7), 975-990. <https://doi.org/10.1080/13504622.2014.971716>
- Hopkins, C. ve McKeown, R. (2002). Education for sustainable development: An international perspective. *Education and Sustainability: Responding to the Global Challenge*, 13, 13-24.
- Huckle, T. ve Sterling, S. (1997) *Education for sustainability*. London: Routledge.
- Jacobi, P., Toledo, R. ve Grandisoli, E. (2016). Education, sustainability and social learning. *Brazilian Journal of Science and Technology*, 3, 1-8. <https://doi.org/10.1186/S40552-016-0019-2>.
- Kaya, M. F. ve Tomal, N. (2011). Sosyal bilgiler dersi öğretim programının sürdürülebilir kalkınma eğitimi açısından incelenmesi. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 49-65.
- Kioupi, V. ve Voulvoulis, N. (2019). Education for sustainable development: A systemic framework for connecting the SDGs to educational outcomes. *Sustainability*, 11(21), 1-18. <https://doi.org/10.3390/su11216104>
- Liu, J., Mooney, H., Hull, V., Davis, S., Gaskell, J., Hertel, T., Lubchenco, J., Seto, K., Gleick, P., Kremen, C. ve Li, S. (2015). Systems integration for global sustainability. *Science*, 347(6225), 963-975. <https://doi.org/10.1126/science.1258832>.
- Maria, T. A. (2015). Sustainable development, a multidimensional concept. *Annals-Economy Series*, 82-86.
- Millî Eğitim Bakanlığı [MEB] (2019). *Türkçe dersi öğretim programı: İlkokul ve ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflar*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı.
- Millî Eğitim Bakanlığı [MEB] (2024). *İlkokul Türkçe dersi öğretim programı: Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı.
- Mochizuki, Y. ve Bryan, A. (2015). Climate change education in the context of education for sustainable development: Rationale and principles. *Journal of Education for Sustainable Development*, 9(1), 4-26.
- Offorma, G. C. ve Obiefuna, C. A. (2017). Curriculum implementation in teacher education institutions for attainment of 2030 sustainable development goals: Teacher-educators' views. *African Journal of Sustainable Development*, 7(3), 73-88.
- Öztürk, M. (2018). Response of educational research in Turkey to the UN decade of education for sustainable development. *Asia Pacific Education Review*, 19(4), 573-586. <https://doi.org/10.1007/S12564-018-9554-5>
- Palmer, J. (2002). *Environmental education in the 21st century: Theory, practice, progress and promise*. London: Routledge.
- Pérez-Rodrigo, C. ve Aranceta, J. (2001). School-based nutrition education: Lessons learned and new perspectives. *Public Health Nutrition*, 4(1a), 131-139. <https://doi.org/10.1079/PHN2000108>
- Sachs, J. D., Schmidt-Traub, G., Mazzucato, M., Messner, D., Nakicenovic, N. ve Rockström, J. (2019). Six transformations to achieve the sustainable development goals. *Nature Sustainability*, 2(9), 805-814. <https://doi.org/10.1038/s41893-019-0352-9>
- Story, M., Nannery, M. S. ve Schwartz, M. B. (2009). Schools and obesity prevention: creating school environments and policies to promote healthy eating and physical activity. *The Milbank Quarterly*, 87(1), 71-100. <https://doi.org/10.1111/j.1468-0009.2009.00548.x>
- Tilbury, D. (2011). *Education for sustainable development: An expert review of processes and learning*. France: UNESCO.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yüzbaşıoğlu, M. K. ve Kurnaz, M. A. (2022). A review of Turkish science course curriculum in terms of sustainable development goals. *Acta Didactica Napocensia*, 15(1), 187-199. <https://doi.org/10.24193/adn.15.1.16>

Extended Abstract

Introduction

The Sustainable Development Goals (SDGs) (Filho et al., 2019), which aim to achieve a balance between economic growth, social welfare, and environmental protection and solve global problems such as poverty, inequality, climate change, and environmental degradation, is a global development plan adopted by the United Nations in 2015, and there are 17 goals and 169 sub-goals. Emphasizing the achievement of not only environmental but also social and economic goals for sustainable development (Fonseca et al., 2020), the SDGs contribute to social transformation processes by providing societies with peace, justice, and inclusiveness. The achievement of sustainable development goals contributes to this process through the cooperation of governments, businesses, educational institutions, and individuals (Sachs et al., 2019).

The present study aims to comparatively examine the Turkish language course curricula implemented in elementary schools in 2019 and 2024 and the current elementary school Turkish textbooks in terms of sustainable development goals. Sustainable development goals are critical elements that should be integrated into education systems for individuals to understand their social responsibilities, develop environmental awareness, and contribute to social justice. Elementary school is a period in which individuals acquire their core values, behaviors, and perspectives. In this context, introducing sustainability concepts to students at an early age is very important for future generations to grow up as environmentally conscious, responsible, and aware individuals. Studies on sustainability concepts have been carried out in life sciences (Ateş, 2019) and social studies (Kaya and Tomal, 2011) at the elementary school level because they address socio-scientific issues. Another course that should be examined within the scope of sustainability concepts is the Turkish language course. In elementary school education, the Turkish language course not only helps students gain language skills but also aims to help them understand the concepts of social responsibility, environmental awareness, and sustainability (MoNE, 2024). Language is the basic tool for individuals to express their thoughts, understand problems, and suggest solutions. Therefore, the Turkish language course curriculum can be used as a tool to raise awareness of sustainable development goals among students and enhance their capacity to express their thoughts about these goals. Moreover, through Turkish language courses, students can strengthen their critical thinking and problem-solving skills regarding environmental and social issues. Structuring the curriculum in line with sustainable development goals can raise students' awareness of environmental issues and enable them to use their language skills in line with these goals. This study is one of the first studies examining the 2019 and 2024 Turkish language course curricula in terms of sustainable development goals. Aligning elementary school and Turkish language course curricula with these goals emphasizes the role of the education system in building a more sustainable future. The research questions are as follows:

1. How are sustainable development goals addressed in the themes in the 2019 Turkish Language Course Curriculum and the 2024 Turkish Language Course Curriculum?
2. How are Sustainable Development Goals integrated into the fourth-grade Turkish textbooks in elementary education?

Method

This study was designed based on the qualitative research model. The document analysis technique, which is based on the analysis of sources that provide information about the phenomena, was used in the analysis process (Yıldırım & Şimşek, 2008).

The study data were based on the 4th-grade themes in the 2019 and 2024 Elementary School Turkish Language Course Curricula of the Ministry of National Education and two different Turkish textbooks recommended by the Board of Education of the Ministry of National Education to be taught in the 4th-grade Turkish language course in the 2023-2024 academic year.

The descriptive analysis method was used to analyze the data obtained within the scope of the determined themes. The 2019 and 2024 Turkish language course curricula and the textbooks recommended to be taught in schools in the 2024-2025 academic year were analyzed using the MAXQDA24 program in terms of 17 sustainable development goals.

Results and Discussion

Within the scope of this research, the 2019 and 2024 Turkish language course curricula were examined from the aspect of the Sustainable Development Goals (SDGs). Both curricula emphasized 12 of the 17 SDGs, but there were differences in the prominent goals. For example, while the 2019 program emphasized health-focused goals such as “Zero Hunger” (Goal 2) and “Good Health and Well-Being” (Goal 3), the 2024 program placed more emphasis on environment-focused issues such as “Sustainable Cities and Communities” (Goal 11) and “Responsible Consumption and Production” (Goal 12). The theme of “Nature and the Universe” in 2019 was changed to “What Happens in Nature?” in the 2024 program and sustainability-related issues such as the economic use of natural resources were emphasized. In addition, new themes such as “Atatürk and the Child” and “Living with Our Values” were included in the 2024 program in line with the SDGs.

The units in TDK1 Turkish textbook were analyzed within the scope of sustainable development goals (SDGs). It was determined that most of the units emphasized at least one SDG, and the most frequently emphasized goals were “Peace, Justice, and Strong Institutions” (Goal 16). The Health and Sports unit was found to be the unit with the highest emphasis on sustainable development goals. In TDK1, the goals of “Good Health and Well-Being”, “Life on Land” and “Peace, Justice, and Strong Institutions” were addressed through four different forms of expression: lecture, activity, visual, and question.

In TDK2, 11 out of 17 SDGs were covered, and the goals of “Responsible Consumption and Production” and “Terrestrial Life” were emphasized the most. The goal of “Climate Action” was emphasized the most in the “Virtues” unit, whereas the SDGs were not included in the “Science and Technology” and “Children’s World” units. The “Zero Hunger” goal was addressed in the question format, while “Life on Land” and “Climate Action” were addressed in both the watching and reading texts.

While the 2019 curriculum emphasized goal-oriented themes such as “Zero Hunger” (Goal 2) and “Good Health and Well-Being” (Goal 3), the 2024 curriculum focused more on environment-related topics such as “Sustainable Cities and Communities” (Goal 11) and “Responsible Consumption and Production” (Goal 12). These changes are in line with studies in the literature, indicating that education for sustainable development increasingly focuses on environmental sustainability and raising social awareness (Tilbury, 2011).

Under the “Health and Sports” theme in the 2019 curriculum, topics such as balanced nutrition, physical activity, and hygiene were found to be prominent. This is in line with the literature arguing that healthy nutrition education should have an important place in childhood and support students to become healthier individuals in the long term by increasing their health awareness (Story et al., 2009; Pérez-Rodrigo & Aranceta, 2001).